

Universitätsbibliothek Wuppertal

Aeli Donati qvod fertvr commentvm Terenti

Evgraphi commentvm continens

Donatus, Aelius

Lipsiae, 1908

Eunuchus II

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1594](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1594)

lescens omnia se quae meretrix uellet facturum esse promittit et monet, ut memoriam sui nominis teneat. quo discedente ista secum loquitur, quod uehementer diligat Phaedriam neque aliquid callide fecerit, sed cuncta ratione compleurit.

5

II.

1.

- 207 **1** FAC ITA VT IVSSI DEDVCANTVR ISTI haec scaena tenet prima parte mandata serui 'ducantur ad meretricem
 208 et illa dona, quae ante comparau'. — **2** SATIN HOC MANDATVM EST TIBI aperte, inquit, dicta sunt tibi ista? —
 209 **3** ROGARE QVASI DIFFICILE SIT sensus est: quasi quid me
 210 fugerit, sic interrogas. — **4** VTNAM TAM ALIQVID INVENIRE FACILE POSSIS PHAEDRIA QVAM HOC PERIBIT sensus: tam facile utinam lucri aliquid inuenias, quam facile
 214 istuc amittes. — **8** ET ISTVM AEMVLVM QVOD POTERIS AB EA PELLITO mandat adulescens seruo, uti munus suum uerbis
 216 ornet et militem meretricis amore discludat. — **10** <ETSI> NVLLVS MONEAS hoc est: etsi non moneas, quod alio in loco (*Hec. I 2, 4—5*) ait 'nullus dixeris, alias ut uti possim causa hac integra'. — **19** DI BONI QVID HOC MORBI EST seruus confirmatus dat consilium domino, ut rus pergat, quia meretrici ante promisit. secum loquitur conquerens fortunas domini: quae est allocutio sola continens dolorem. generaliter tractat tamen, cum non tam de domino quam de amore conqueritur. — **24** MIRVM NI EGO

1 meretrix quae *L* | promittit <adulescens> *L* || 2 quo discedente *W.*: quod inscident et (q- i- om. *G*) *codd.* | ista *Schoell.*: ita *codd.* || 8 et *L*, om. *rell.* | comparau *B'*, -uit *rell.* || 9 tibi ante dicta *FG* α || 10 rogitare *FG* (= *Ter.*) | <si> quid *B'SV*² | me om. *G* || 11 fugerit] fuerit *G*, fugiat *F*, -git *rell.* | difficile ante sic *add. G*, post interrogas *rell.* | TAM om. *LGVS* || 14 istud α | amittes *V*²*S*², -tis *rell.* || 15 ut *FG*² α || 16 <ab> amore α || 18 ut om. *L* α | uti om. *G* | possum *LGBV* || 20 confirmat *L*, -mans *F* || 21 antea α | <cum (con- *V**S*, col- *GB'*)> loquitur *LG* α || 23 tamen] tande *G*, de *L*

ME TURPITER DABO mirum est, inquit, ni turpiter ego hic
 231 accipiar: hoc est 'me turpiter dabo.' — 25 CVM DECRE-
 PITO HOC EVNVCHO decrepiti dicuntur magis senes, si qui
 longa senectute uix loqui possunt et tantummodo fractis
 uocibus expriment quae loquantur ac sunt quasi quaedam 5
 crepitacula.

2.

232 1 DI IMMORTALES HOMINI HOMO QUID PRAESTAT haec
 scaena exultationem continet, in qua nihilo minus para-
 situs loquitur, cuius de moribus et persona collocavit,
 cum dixit (*prol. v. 30*) 'colax' id est adulator. nam cum 10
 parasitorum personae antea his moribus essent, uti plagis
 atque uerberibus risum dominis euocarent, hic nouo more
 artem exercere monstratur, ut omnia dominis consentiendo
 hoc genus artis exercent: ita enim dixit hanc nouam per-
 sonam de Graeco esse translata. ergo hic mores expri- 15
 mit suos. et fit comparatio per qualitatem, quae melior
 ars in parasito esse uideatur, utrum illa, quae plagis ac
 uerberibus uitam perturpiter contineat, an haec quae ad-
 sentando et arridendo ipsa potius habere in potestate
 uideatur dominos. — HOMINI HOMO INQUIT QUID PRAESTAT 20
 STVLTIO INTELLEGENS SENSUS EST: homini stulto homo in-
 telligens quid praestat, hoc est quantum antecedit, ut
 (*Sall. Catil. 1, 1*) 'omnes homines, qui sese student praestare
 234 ceteris animalibus'. — 3 MEI LOCI ATQVE ORDINIS 'mei
 loci' pauperem dicit, 'ordinis' parasitum. — HOMINEM HAVD 25
 INPVVRVM non malum: inpuros enim crudeles et saeuos

3 si quis L || 5 hac sunt G, assunt L α | quasi om. L ||
 9 collocavit] //t L || 12 euocarent Schoell: colloc- codd.;
 concit- Lindembr. Cf. etiam p. 120, 17 || 13 dominis Schoell: ho-
 minis (-ni G) codd. || 18 perturpiter L, turp- rell. | contineat
 Zeune: -nebat codd. || 21 <non> intelligens LF α || 22 praestat
 <id est praecellit> FG α | quantum antecedit W.: a (ad FG α)
 te quantum accedit (-dunt G) codd. | ut L, om. rell. || 24 ani-
 malibus <Multum distant, ut Cicero (cf. De inv. I 4, 5; De or.
 I 8, 32) 'hoc a bestiis differimus, quod loqui possumus'> FG ||
 25 hominis L α || 26 seruos LG α

- appellant, unde et spurcos dicebant saeuissimos, ut Tullius in Galliana (*fr. 3 M.*) 'qui spurce dictum commemorarent
 235 in libera ciuitate'. — **4** PATRIA QVI ABLIGVRRIERAT BONA ligurrire est leuiter cibos suspensis quodammodo digitis tangere, ut idem Terentius in *Eunucho* (*V 4, 14*) dixit de meretricibus 'quae foris <cum> cenant, ligurriunt'. ita adiecta praepositione abligurrire plurimum consumere significat. — **5** VIDEO SENTVM SQUALIDVM AEGRVM PANNIS ANNISQVE OBSITVM miserorum expressio his modis semper impletur: uultu, habitu corporis atque uestitu. ita uestitus est, quod dixit 'sentum' et 'pannis obsitum', corporis habitus 'squalidum', uultus est 'aegrum'. sic Virgilius (*Aen. III 593—94*) 'respicimus: dira inluuies inmissaque barba, consertum tegimen spinis' et supra (*v. 591—92*) 'miserandaque cultu procedit'. — PANNIS ANNISQVE OBSITVM obtectum intelligimus 'obsitum', unde intellectus uerbi ipsius efficitur 'pannis obsitum' et 'annis obsitum'. —
 237 **6** QUID ISTVC ORNATI EST ornamenta et in malis dicimus, non solum in pulchris et melioribus hoc nomen collocatur. ita cum supra de deterioribus dixerit, subiecit 'quid istuc, inquam, ornati est?' ipse similiter paulo post, cum eunuchum mutata ueste uestitum uideret indecore, ait (*IV 4, 6*) 'ita iam adornabat fugam'. sic ipse alibi (*Ad. II 1, 22*) 'ornatus esses ex tuis uirtutibus'. — **8** HIC EGO ILLVM CONTEMPSI PRAE ME hoc est: me considerans illum
 241 miserum dixi. — **10** EX EODEM ORTVM LOCO scilicet quia supra (*v. 3*) dixit 'quendam mei loci atque ordinis'. —
 242 **11** QVI COLOR hoc est, quod supra (*v. 5*) positum 'uideo aegrum' NITOR VESTITVS quod supra dixerat 'sentum' QVAE HABITVDO CORPORIS 'annis obsitum', cum contra Virgilius (*Aen. III 590*) dixisset 'macie confecta suprema'. hic

2 in Galliana qui] in gallia (galia L) aqua *codd.* || 4 <ab>ligurrire *LF* α || 6 <ab>ligurriant *L* || 7 <coepit> abligurrire *L* || 8 AEGRVM *om.* *L* || 12 habitus <est> *SV*² | squalidum (-us *S*) <est> *SV*² | aegrum <est> *SV*² | sicut *G* || 14 memorandaque *codd.* || 17 pannis] *de cod. V v. praef.* || 22 indecorum *F* | ait *W.*: ut *codd.* || 30 <est> annis *SV*²

- interrogatus ille nescio qui, cur tali habitu et miseria esset ornatus, docet illam artem, quae in parasitis antea
 244 fuerat. ideo subiecit **13** AT EGO INFELIX NEQVE RIDICVLVS ESSE NEQVE PLAGAS PATI POSSVM. ita utrumque, quod in disciplina fuerat, breui responsione conclusit, quod et ridiculus antea fuerit et uerberatus, at contra colax parasitus quod nunc melius artis genus parasitorum esse uideatur, idque dicit a se primum institutum propterea, quod est hominum genus, qui omnium rerum sibi uindicant principatum, quos sectando et consensu his commodando
 248 facile in amorem tuum possis inducere. exinde natum dicit parasitorum hoc genus, ut colaces sint. — **17** EST GENVS HOMINVM QVI SE PRIMOS OMNIVM RERVM VOLVNT NEC SVNT 'omnium rerum primos' in omnibus rebus primos. — **22** IS QVAESTVS EST MVLTO VBERRIMVS concludit
 253 hanc parasitorum sectam ad sectandum omnibus esse potiore. — **23** SCITVM HERCLE HOMINEM HIC HOMINES EX STVLTIS INSANOS FACIT 'scitum' inquit elegantem, ironia tamen. quod autem dixit hunc facile ex stultis reddere insanos, certa ratione conclusit, quod semper insanos faciunt praua laudatio, ut Sallustius <***>. — **24** INTEREA LOCI VBI AD MACELLVM VENIMVS significauimus iam
 255 'interea loci' nihil aliud tenere nisi interim, ut 'loci' adiectio sit nihil significans. — **25** CUPPIDINARIJ OMNES 'cuppudinarii' sunt qui cupiditatibus populi seruiunt, quos
 257 omnes enumerat: **26** CETARIJ <'cetarii'> sunt qui salsamenta uendunt, nam cetariae dicuntur bolonae: cete enim genere neutro pisces sunt, qui ad salsamenta proficiunt. LANII COQVI FARTORES PISCATORES AVCVPES hi sunt 'cuppudinarii omnes'. 'fartores' dicimus, qui gallinas

2 artem *B'*, *om. rel.* || 4 utroque β *V*¹ || 5 concludit *GB'S* || 6 et<si> *codd.*, *corr. Lindenbr.* || 7 esse *om. L* || 8 dicta se *L*, dictasse *F*, dicti se *VS* || 10 consensum *FB'* (*edd.*) || 11 tuum] *pro* tui | natum *B'*, ratum *rell.* || 15 *is*] his *L* α || 17 <parasitus> hic *SV*² || 19 tamen <est> *SV*² || 22 significauimus *W.*: -uit *codd.* || 24 cupidinarii *GS* || 25 cupidinarii *LV*¹, cupid- *B'SV*², cupid- *FG* || 26 cetarii *add. W.* || 29 hi *glossae AA*: aucupes *codd.* || 30 cupidinarii *G*, cupid- *rell.* | dicimus <illos> *SV*² | qui

farciunt, ut in meliorem usum sagina pinguescant. —

- 258 **27** QUIBUS ET RE SALVA ET PERDITA PROFVERAM supra
(v. 4) dixerat hic parasitus de alio 'itidem patria abligur-
rierat bona', unde ait se quoque bona patria consumpsisse.
ergo sensus hic est: quibus cuppedinariis et de meo patri- 5
monio mihi demens ad uictum necessaria profueram et de
alieno cum obsonaram: hoc enim dixit 'quibus et re salua'
cum adhuc integrum patrimonium haberem, cum de meo
emerem, 'et perdita' cum consumpto patrimonio de aliena
259 re mercarer. — **28** SALVTANT AD CENAM VOCANT quidam in-10
telligunt 'ad cenam uocant' inuitant: solet enim aduenienti-
bus cena promitti, ut Plautus in multis comoediis (*Epid. I*
1, 6; cf. *Poen. V 3, 32*; *Truc. I 2, 27*) 'aduenienti' inquit 'tibi
cena dabitur'. sed melior sensus est 'ad cenam uocant'
hoc est ad emenda, quae in cena sunt necessaria. <nam> 15
hoc est ueri simile eum, qui aliquid uendat, lucrum po-
tius uelle ab eo, qui ad se uenire aut quiddam per ob-
261 sequium uelle. — **30** TAM FACILE VICTVM QVAERERE hic
uere quasi quidam intellectus ille superior explicatur,
quod dixit 'ad cenam uocant', ut inde intellexerit ille 20
nescio qui facile quaeri uictum. quamquam et si ad
cenam emendam intelligat, nihilominus poterit cogno-
263 scere facile sibi parasitos uictum quaerere. — **32** SI POTIS
EST TAMQVAM PHILOSOPHORVM HABENT DISCIPLINAE EX IP-
SIS VOCABVLA PARASITI ITIDEM VT GNATHONICI VOCENTVR 25
nomina disciplinae apud philosophos saepe ab auctoribus
uidentur imposita, ut a Platone Platonicis, ab Epicuro
Epicureis. ita hic parasitus exultans nouam hic discipli-
nam parasitorum cum adulatione complens dicit suum

gallinas *W.*: quia ui *LV*, quia ut *G*, qui aues *F*, qui *S*, qui
aucillas *B'*; qui pallia *glossae AA* (ubi qui altilia *Buecheler*) ||
2 profuerant *L α* || 4 ait *Goetz-Schoell*: et *codd.* | bona quoque
LF α || 5 cuppedinariis *FG* | de medio *α* || 7 obsonaram
Lindenbr.: -rem *codd.* || 10 mercare *L α*, -rē *G* || 13 aduenienti
inquit *W.*: aduenientum quid *codd.* || 15 nam *add. W.* || 17 quam
S | uenerit *G*; uidentur nonnulla excidisse | quoddam (quodam
G) *β V* | per *om. G* || 20 uocant *om. L* || 24 disciplinae <item>
codd.; item *glossema vid. esse ad ITIDEM*

- nomen imponi, quod ipse eam primus inuenerit: si quis se parasitus huic nationi et actui uoluerit applicare, ut Gnaethonicus esse dicatur. — **34** VIDEN OTIVM ET CIBVS QUID FACIAT ALIENVS duo ad detractionem posuit: 'otium', cum neque animus neque corpus ex otiis curationem humanitatemue cognoscit; uerum istud parum est: adiecit 'cibus alienus', ut et de uictu sit iam nulla cogitatio. — **37** RIVALIS SERVVM riuales dicuntur, qui unam amant uel meretricem uel amicam, quod quasi uno riuo amoris utantur. — SALVA RES EST NIMIRVM HOMINES FRIGENT hic sensus est: integra nobis sunt omnia, siquidem aduersarii ante ostium stantes propterea frigide agunt. — **38** NEBVLONEM uel uanum, ut nebula est — neque enim aliquod corpus uel ulla soliditas — uel 'nebulonem' furem, quoniam nebula semper utuntur. Homerus (*Il. III 11*) 'ἡλέπην δέ τε νυκτὸς ἀμείνω'. — HISCE HOC MVNERE ARBITRANTVR SVAM ESSE THAIDEM 'hisce' nominatiuus pluralis est pro 'hi'. credunt exinde suam Thaidem esse, quod tale munus adducent. — **40** IMPERTIT participem facit. — **267** **41** NVM QUIDNAM HIC QVOD NOLIS VIDES hoc dicit Parmenoni obiciens uirginem in aspectum, quod, cum uidere se Parmeno dissimulasset etiam frequenter obiectam, parasitus interrogare maluit **42** SED QVID VIDETVR TIBI HOC MANCIPIVM, ut tam pulchra uirgo mancipium diceretur. deinde nuntiat irridens seruum hoc munus Thaidi mitti, **273** quod quidem ille cognoscit. idcirco dicit, quo dominus suus intelligatur exclusus **45** OMNIVM RERVN HEVS VICISSITVDO EST, ut usque seruis Terentius uehementes graesque

4 facit *FG* | detrectationem *Gerstenb.*, at *cf. III 2, 26* ||
 5 ex otiis *V*², excitus (et *c-S*) *rell.* || 6 <insuper> adiecit *SV*² ||
 7 deuinctus *LG* *V*¹ || 11 sunt nobis *FG* || 12 stantes] stant
 et ? || 14 quoniam] qui *L* || 15 *ΡΑΕΠΠΗΔΤΕΝΙΚΤΟCΑΜΙΝΟΝ L*,
ΚΑΕΠΠΗΔΤΕΝΙΚΤΟCΑΜΙΝΟΝ F, *ΡΑΕΠΠΙΝΙΡΤΟCΑΜΙΝΟΙΙ G*,
ΡΑΕΠΠΗΔΤΕΝΙΡΤΟCΑΜΙΝΟΝ VS || 16 arbitrabantur *LG*
 18 pro *W.*: quo *codd.* | exinde *om. L* || 19 adducit *L*, -cunt
F (recte?) | IMPERTIT *om. L* || 20 NOLIS] uelis *L* || 24 duceretur
G α || 26 quo *W.*: quod *codd.* || 28 EST *om. L* | ut usque *Schoell.*:
 utrisque *codd.*; ubique *Lindenbr.*

- sententias applicauit, ut in Andria (*I* 1, 34) Sosia dixit
 'ut ne quid nimis': est enim astutum seruorum genus et
 satis ad intelligendum mente uersutum. est autem sensus:
 nihil in proprio statu perpetuo permanere, sed uerso car-
 277 dine in diuersas uices cuncta mutari. — **46** SEX EGO TE 5
 TOTOS PARMENO HOS MENSES QUIETVM REDDAM familiare
 Terentii 'sex menses' dicere: est enim dimidia anni pars,
 unde non paululum tempus est. sic alibi (*Ad. III* 3, 42—43)
 279 'ac non prius sex mensibus olfecissem'. — **48** ECQVID
 281 BEO TE hoc est beatum reddo. — **50** TVM TV IGITVR PAV- 10
 LVLVM DA MIHI OPERAM FAC VT ADMITTAR AD ILLAM pul-
 chra parasiti illusio, ut, cum ipse adducat munus, nun-
 tiari ab aduersario seruo uelit. quam enim stultum est,
 cum aduersarius aduersarium nuntiat dona esse missurum!
 283 — **52** NVM QVEM EUOCARI VIS et haec arte tractata sunt: 15
 nam cum parasitus domum fuisset ingressus, Parmenoni
 dicit, an aliquem sibi uelit euocari, tamquam ipse in-
 grediendi iam non habeat potestatem. — SINE BIDVVM HOC
 PRAETEREAT scit enim dominum affuturum et ita eum
 285 meretrici absentiam promississe. — **54** CALCIBVS SAEPE 20
 INSVLTABIS FRVSTRA hoc est: in fores saltabis calcibus, hoc
 286 est insilies. — **55** ETIAM NVNC HIC TV STAS per silentium
 intelligimus parasitum iam ingressum esse ad meretricem
 et dona tradidisse et nunc egredi, Parmenonem et nunc
 288 stare ante ostium. — **57** FACETE DICTVM suaue et io- 25
 290 cunde. — **59** EX PIRAEO locus est mari uicinus iuxta
 Athenas aptus ad uoluptatem. denique commemorat po-
 stea adulescentes illic sibi conuiuium praeparasse, quibus

5 mutari *Lindenbr.*: -re *codd.* || 7 Terentio *Lindenbr.* ||
 12 nuntiarum *S*, -re *rell.* | quam *Westerh.* (*cf.* *II* 3, 47): cum
 (Tum *G*) *codd.* || 15 QVEM] quam *LV*¹, quemquam *F* | euocare
 uis *G*, euocari <hinc> vis <foras> *SV*², euocari *F* || 17 euocare
G || 18 habet *LG* *V*¹ || 19 cum meretrice *codd.*, *corr.* *Lindenbr.* ||
 21 <frustra> in *SV*² | sultabis (-bit *L*, exult-*SV*²) *codd.* ||
 22 tu hic stas *G*, hic stas *S* || 24 et nunc *I. W.*: et (& *V*², *om. S*)
 non *codd.* | et nunc 2.] etiam nunc *V*² || 27 uoluntatem α | po-
 stea commemorat *FG* α || 28 adulescens α

Chaerea praepositus cenam contubernalibus praeparat. ideo
 291 adiecit NAM IBI CVSTOS PVBLICE EST NVNC. — 60 NON
 TEMERE EST NON PASSIM, NON SINE CAUSA.

3.

- 292 **1** OCCIDI NEQVE VIRGO EST VSQVAM NEQVE EGO QVI
 ILLAM E CONSPECTV AMISI MEO haec scaena prima parte 5
 <con>questionem tenet, quod impeditus sit, cum uirginem
 sequeretur, in cuius amorem inciderat, quominus eam de-
 duceret et ubi habitaret agnosceret. post cognitionem —
 nam fit agnitio ubi maneat seruo indicante — efficitur
 deliberatio, an ad eam pro eunucho ire debeat. illae 10
 diuisiones plenae sunt suasoriae: ab utili, ab honesto, ab
 eo quod fieri potest, quas, ut aequum est, suo loco per
 ordinem tractabimus. nunc ad conquestionem reuertamur.
 OCCIDI NEQVE VIRGO EST VSQVAM NEQVE EGO utique neque
 ego usquam sum, qui illam e conspectu meo perdidit. — 15
- 293 **2** VBI QVAERAM VBI INVESTIGEM quaerere est alicubi rem
 repositam persequi, inuestigare suspicione aliquid ubi
 lateat inquirere. — QVEM PERCONTER quem interrogem.
 inter percontationem et interrogationem hoc interest, quod
 percontatio responsonem habet ex scientia confirmante 20
 uel ex narratione: cum dicimus 'ubi habitat?' — hic enim
 hoc nescire se dicit — responsurus est 'in uia' uel ali-
 quid tale; interrogatio uero est, cui respondetur 'non'
 aut '<etiam>', uelut 'fecisti quod iusseram?', cui neces-
 sario de duobus superioribus efficitur ab eo, qui interro- 25

6 conquestionem *W.*, cf. *infra* || 7 amore *LF α* || 10 ad
 eum *LFB'V* | illa *LV¹* || 11 suasoriis <uerbis> *SV²* || 12 <ad>
 quas *L α* , <at> quia has *F* || 13 tractauimus *L α* || 15 qui] quod
LGV¹ || 16 rem *V*, iam *rell.* || 17 suspicionem *LGV¹*, -nis *V²*
 (lac. in *S*) | aliquam *G* || 18 per contra *LV¹* | quem] quo *LV¹* ||
 20 confirmantis? || 21 dicimus] dicit quis? | hic <est> *SV²* ||
 23 non aut post 20 habet *codd.*, *transp.* *Schoell*; etiam *add. W.*
 (cf. *Andr. IV 5, 5*) || 24 uelut <est illud> *B'SV²* || 25 afficitur
L α

gatus est, responsio. ergo hic 'quem perconter?' uides utique, quia de habitatione futura fuerat interrogatio (v. 30). ita et in Andria (IV 5, 5), cum Crito quaereret, ubi habitaret Chrysis, dixit 'sed quos perconter uideo'.

- 297 — 6 TAEDET COTIDIANARVM HARVM FORMARVM iam, inquit, me paenitet uidere mulieres cotidianas et assueta forma. — HIC VERO EST QVI SI OCCEPERIT AMARE LVDVM IOCVMQVE FVISSE DICES ILLVM ALTERVM SENSUS EST: hic adulescens si amare coeperit, fratrem eius Phaedriam dices ludum et iocum fuisse, hoc est non amasse: ita 10
- 302 enim hic insanibit in amore. — 11 VT ILLVM DI DEAEQVE
- 304 OMNES SENEM PERDANT hic incipit conquestio. — 13 QVID TV ES TRISTIS QVIDVE ES ALACRIS dicitur cum quodam gaudio idem tristis: nam ex hoc, quod uidisse se pulchram uirginem dicit, quadam laetitia contactus est, quod eandem tamen ex 15 aspectu perdidit, tristis esse debet, ut non solum in fine (v. 11),
- 305 uerum et in principio (v. 1) significarat. — 14 VNDE IS
- 310 unde aduenis. — 19 CVM IN CELLVLAM AD TE PATRIS PENVM OMNE CONGEREBAM CLANCVLVM hoc in loco persuadet seruo, ut auxilium sibi et consilium commodet, et re- 20 petit gratiam, quam dicit se ante praestitisse, ut in Andria (I 5, 57; 59) 'si te in germani fratris dilexi loco . . . seu tibi morigera fuit in rebus omnibus'. — CVM IN CELLVLAM AD TE PATRIS PENVM OMNE CONGEREBAM CLANCVLVM apte beneficium se antea praestitisse, quod conueniret personae, dixit, cum seruulis <in> cellulam patris omnem penum sit solitus transferre. 'penum' tamen intelligimus omne quicquid ad uictum est: quidam enim tantummodo pulmentaria hoc sermone significata uoluerunt. ut Virgilius (Aen. I 703—4) 'quibus ordine longo cura penum stru- 30

1 uides fort. del., cf. infra || 4 habitaret <et> LF α | dixit sed W.: dixisset codd. || 5 HARVM F, om. rell. || 6 asuetas formas G || 7 hoc coeperit L α || 10 dices F, -cis rell. || 11 insanibit G, -uit rell. || 15 contractus codd., corr. Goetz (cf. p. 93, 24) || 16 esse debet ut F, esse debet G, es ut debes L α | <hoc> non F || 17 significarat Schoell: -ret (-re SV²) codd. || 20 accommodet B'SV² || 21 se dicit FG α || 25 conuenire LF α || 26 in cellulam W.: cellula β , de cell- α || 27 tamen] autem Lindenbr.

- 311 ere et flammis adolere <penates'. — **20** AGE INEPTE>
ineptum prorsus est, quod non aptum est. ideo 'age
312 inepte'. — **21** SIVE ADEO DIGNA RES EST VBI TV NERVOS
INTENDAS TVOS SENSUS EST: si talis haec res est, ubi omnes
tuos cogitatus possis intendere et plurimum inlaborare. 5
denique <quia> digna res est, ubi laborandum sit, conti-
313/14 nuo subiungit **22** HAVD SIMILIS VIRGO EST. — **23** DE-
MISSIS HVMERIS ESSE NON cibo in tota aliqua pinguedine
subleuatis. — VINCTO PECTORE macie ita deducto, ut
uinctae esse uideantur. — GRACILES SIENT legitur et 10
'gracilae', ut declinauerit Terentius haec gracila. —
315 **24** SI QVA EST HABITIO PAVLO si est aliqua corpulentior. —
316 **25** DEDVCVNT CIBVM minus cibi dant. — REDDVNT CVRA-
TVRA IVNCEAS per hanc operam ita instituendi et ita cibos
dandi reddunt uirgines iunco similes, quod herbae genus est ita 15
in longitudinem aequali modo porrectum, uti nulla per corpus
317 appareat uel nodo effecta pinguedo. — **26** NOVA FIGVRA
ORIS et in Andria (*I 1, 91—92*) diximus formam esse lau-
318 dandam 'ibi uideo adulescentulam forma'. — **27** COLOR
VERVS et hic quoque ad pulchritudinem proficit, ut apud 20
Virgilium (*Aen. I 1, 590—91*) 'lumenque iuuentae pur-
pureum', in quo et anni declarati sunt, quod 'iuuentae'.
ita et hic anni indicati sunt plurimi, id est FLOS IPSE. —
319 **28** HANC TV MIHI VEL VI VEL CLAM VEL PRECARIO quem-
admodum petitio a maioribus ad inferiora descendit, si- 25
cuti semper diximus in petitione esse faciendum. —
320 **29** MEA NIHIL REFERT DVM POTIAR MODO quaelibet causa
sit, dummodo ego ad hoc perueniam, ut possim potiri. —
321 **30** QVID VIRGO CVIA EST hic iam quaeritur, an fieri possit,
a facultate: quam rem interrogatus adulescens redit ad 30

1 penates *add. B'G*; AGE INEPTE *add. Lindenbr.* || 3 SIVE]
ra
si *G* || 5 cogitatus *W.*: cognatus (-tos *GS*) *codd.* | in labore
L¹V¹ || 6 quia *add. W.* || 7 uirgo est <uirginum nostrarum> *FG* |
<quas matres student> dimissis *FGα*; dim- *etiam L* || 9 deducta
LG || 10 uincta esse uideatur *codd.*, *corr. Lindenbr.* || 16 utinilla
β B' V¹ || 17 nona figuris *LG V¹* || 19 uideo] aspicio *Ter.* ||
24 <uide> quemadmodum? *cf. p. 120, 24 al.* || 28 ut possim *F*,
possim ut *rell.* || 29 CVIA] cui *L V¹*

conquestionem, quod sic eam de conspectu impeditus amiserit. — **38** IMMO ENIMVERO INFELICITER recte adulescens reprehendit seruum dicentem 'incommodo': est enim incommodum, cum nos nobis causa sumus, ut aliquid damni sentiamus; at uero hic parum feliciter gesta res est uel **5** infeliciter potius, cum ex euentu et ex fortuna quidam occurreret senex, ut impedimento esse potuisset. et certe mihi uidetur idcirco mutasse genus calamitatis, ut infelicitatem potius quam incommodum diceret, quod incommodum iam malum est quod euenerit, infelicitas uero **10** id malum est, quod peruersa fortuna contingit, quod tamen **331** consilio et uirtute corrigi et sustineri potest. — **40** LIQVET MIHI DEIERARE manifeste, inquit, possum iurare: 'liquet' enim hoc est clarum et manifestum est, ut Cicero pro Cluentio (28, 76) 'quidam sibi iudices non liquere dixerunt'. **15** **335** 'deierare' autem est sancte iurare. — **44** ACCVRRIT AD ME QVAM LONGE QVIDEM hic in omnibus exprimenda est tarditas, quo impedimentum non parui temporis possit ostendere: nam licet 'accurrit' diceret, tamen certum est istam properationem in sene fuisse tardissimam. deinde **20** adiecit et locum, quod dixit 'quam longe quidem'. iste corporis qualitatem subiungit TREMENS, deinde LABRIS DEMISSIS. haec iam ad impedimenta loquendi uidentur apposita, et quod dixit 'tremens' <et quod 'labris demissis'>: scimus enim retortis ad hiatum labris et proeminentioribus **25** minus facile sonos exprimi. adiecit tamen GEMENS, quod tardius in gemitu natura senectutis expresso sono aliquid locutura prorumpet. deinde congeminat quasi reuocationem

1 si LGV || 3 incommode] -dum *codd.* || 5 res est Lindenbr.: re se (sed B') *codd.* || 6 ex 2. om. α || 11 peruersū V || 12 sustineri S, -re *rell.* | possit F || 13 deierare F, (add. illum) SV², delerare V¹, delirare L, delilare G | <ualde> iurare G α || 14 pro F, om. *rell.* || 16 delirare L, delilare V¹G¹ || 18 quo W.: quod *codd.* || 19 dixerit Lindenbr. || 20 sene G -nē *rell.* || 21 isti Lindenbr. || 22 dimissis (dem-B') *codd.* || 24 et — demissis add. W. || 25 et W.: sed *codd.* | proeminentioribus] *cf. Thes. gloss. II 137^b* || 26 sonos W.: son⁹ L, solius G α, solere F || 27 natura Zeune: -rae *codd.* | sono S, suo *rell.*

- 337 uel salutationem quod dicit **46** HEVS HEVS, in quo ostenditur tarditas, simulque illud declaratur, quod uere uox ista ab eo coeperit sono, qui et uocem et gemitum declararet. — TIBI DICO et hic quam stulte, ut, cum iam reuocauerit, adiceret 'tibi dico!' sed inde subiunxit, cum ⁵
- 338 utique paratus esset adulescens ad audiendum, **47** SCIS QUID EGO TE VOLEBAM: quam enim stultum est, ut, cum ante debeat dicere, ueluti interroget ac dicat 'scis, quid ego te uolebam?'! ita coactus est adulescens respondere, ut diceret DIC. inter uices uocum magna tarditas declaratur. contra respondit ille CRAS EST MIHI IUDICIUM: etiam hoc stultum est, quod ait 'quod cras fuerat futurum, pridie nuntia'. deinde tarda narratio est, quod dicit 'est mihi iudicium'. denique dolor adulescentis et hac narratione
- 339 exprimitur, quod dicit **48** QUID TVM. atque ille adiecit ¹⁵ uerba paene non necessaria, cum respondet VT DILIGENTER NVNTIES PATRI ADVOCATVS MANE MIHI ESSE VT MEMNERIT. denique ista sic expressa ex hoc intelligi datur, cum ad-
- 341 iunxit **50** DVM HAEC DICIT ABIIT HORA atque iniecit ROGO NUM QUID VELIT, quo quidem fortasse uerisimile uideatur ²⁰ esse eum, qui properaret, tacente eo, qui retinebat, amplius interrogare uoluisset. uerum hoc ad festinantem magis pertinet: qui enim dixit 'rogo numquid uelit', metuebat, ne forte discedentem rursus senex reuocaret. de-
- 342 nique cum ille respondisset **51** RECTE INQVIT, tunc dicit ²⁵ adulescens ABEO. — CVM HVC RESPICIO AD VIRGINEM post locutionem diu habitam respicio, inquit, ad eam quam
- 344 sequebar uirginem. — **53** MIRVM NI HANC DICIT MODO HVIC QVAE DATA EST DONO hic cognitio efficitur eius, quae
- 346 quaerebatur. — **55** COMITES SECVTI SCILICET SVNT VIR- ³⁰GINEM interrogat signa, quo facilius quam suspicatur eam

1 in quo *W.*: inquit *codd.* || 8 dicit *LV¹B'* || 11 etiam *W.*: et in *codd.* || 13 nuntia *W.*: -at *codd.* || 14 et] ex *B'* || 17 nuntiet *LGVB'* || 18 cum] quod? || 20 quo *W.*: quod *codd.* || 23 cui *FB'S* | ne quid βV || 26 habeo *codd.* || 27 locutionem <inquit> *codd.* (ergo *bis* inquit) || 28 ni *F*, ne *rell.*

- 347 uirginem esse cognoscat. — **56** IPSA EST ILICET DESINE
IAM CONCLAMATVM EST quotiens causa ab oratoribus fini-
ebatur et a iudice sententia ferri habuerat, semper con-
clamabatur 'ilicet', hoc est ire licet. signum ergo finis
et cognitionis plenae istuc uerbum dicit 'desine, iam con- 5
clamatum est', illud scilicet conclamatum est, quod 'ilicet'
354 dicitur. — **63** DVVAS FRATRIS PARTES PRAEDICAS si enim
eum riualet habet frater, cum ipse sit pauper. et bene
huius comparatione lapsus est sermo ad id, quod necessa-
rium fieri posset, ut ad consilium responderet seruus 10
355 **64** IMMO ENIM SI SCIAS QVOD DONVM HVIC DONO CONTRA
COMPARET: indicat enim eunuchum mitti, ex quo consilium
nascitur, ut ipse pro eunucho ad meretricem pergat. —
357 **66** INHONESTVM HOMINEM quod contra est, ut ipse dixit
(*Andr. I 1, 95*), 'facies honesta ac liberalis'. — SENEM 15
MVLIEREM singula sunt, ut aetatis indicium sit, quod 'senex'
362 'mulier', quod sexus a mare uideatur alienus. — **71** OB-
SECRE HERCLE PARMENO FAC VT POTIAR res redit ad
preces: quam quidem se effecturum seruus pollicetur et
fingit se discessurum, sed tenetur a domino et, dum lau-
datur a domino fortuna eunuchi, quod ad eam iturus est
domum, ubi uirgo pulcherrima est, sic subit ratio, ut ipse
debeat pergere. quam rem prouidus seruus agnouit:
369 **78** QVID SI NVNC TVTE inquit FORTVNATVS FIAS an fieri
possit. ut dixi supra, deliberatiuae praecepta percurrit: 25
370/71 a facultate **79** CAPIAS TV ILLIVS VESTEM . . . **80** PRO ILLO
TE DVCAM . . . TE ILLVM ESSE DICAM; deinde ab utili
372 **81** TV ILLIS FRVERE COMMODIS QVIBVS TV ILLVM DICEBAS
374 MODO et reliqua; deinde an fieri possit **83** QVANDOQVIDEM
ILLARVM NEQVE TE QVISQVAM NOVIT NEQVE SCIT QVI SIES 30

1 silicet *V*, scil- *rell.* || 4 silicet *V*¹, scil- *B'SV*² | scire
*B'SV*² || 5 cognationis *Gα* | uerbum <est, unde> dicit? || 8 sic *β* ||
10 posset ut ad *G*, possit ad *rell.* || 16 indicium *Lindenbr.*:
iud- *codd.* || 17 a mare *Sabbadini*: amare *codd.* || 20 laudan-
tur *FB*, -dentur *GVS* || 21 fortuna *W.*: -nae *codd.* | ad *om. L* |
est| sit *G* || 25 ut — deliberatiuae *W.*: ut dixit (-*xi FG*) pro-
didit liberatiuae (*in mg. delib- F*) *codd.* || 29 <uel aut> an *α*

- PRAETEREA FORMA ATQVE AETAS IPSA EST FACILE VT PRO
EVNVCHO PROBES. hoc quidem ioco dicebat seruus, sed
rem inuentam pulchre cogit fieri adulescens, cumque diu
repugnaret ad terrendum eum, periculum futurum esse,
ne in domo meretricis tamquam adulter teneatur, hic ille
381 per statum finitium. — **90** AT ENIM ISTAEC IN ME CVDE-
TVR FABA ex prouerbio est, nam dicunt quendam auarum
rusticum, cum fabam coxisset et cum socio inuaderet in
eodem uasculo, partem sibi depoposcisse et aquam adiecisse 10
parti suae, quae corrupta et alteram quoque corruptit: unde
communis faba corrupta est et in eum, qui hoc fecerat, tota
conuersa est. igitur prouerbiu[m] est, ut qui male fecit, in
383 eum recidat quod fecit. — **92** QVAE NOS NOSTRAMQVE
ADVLESCENTIAM HABENT DESPICATAM quasi insertam et ad 15
se quadam diuisione pendentem, quale est illud (*Verg.*
386 *Geo. I 292*) 'ferroque faces inspicat acuto'. — **95** AN POTIVS
HAEC PATRI AEQVVM EST FIERI melius est, inquit, ut in
domum meretriciam deducar et referam gratiam, quam
389 patrem fallam. — **98** IVBEO COGO ATQVE IMPERO cum ne- 20
390 cessitate sunt. — **99** NVMQVAM DEFVGIO AVCTORITATEM hoc
est: obtemperabo, non auctoritatem tuam defugiam.

III.

1.

- 391 **1** MAGNAS VERO AGERE GRATIAS THAIS MIHI haec
scaena gloriosi militis tenet iactationem et exultantiam,

4 eam *LFB'V* | esse *G*, est *rell.* || 6 respondit *FG* || 9 <ut
cum socio inuaderet> in eodem uasculo *post* depoposcisse(t) *codd.*,
corr. W. || 10 depoposcisset . . . adiecisset *codd.*, *corr. Lindenbr.* ||
13 est 2. *G*, *om. rell.* (*ras. in V*) | fecit] facit *LFα* || 14 quod
Lindenbr.: qui *codd.* || 16 diuisio *LV¹* | quale *S*, quod *rell.* ||
17 facis *codd.* || 19 et (*post* referam) *add. SV²*, -que *B'*, *om.*
βV¹ || 21 *NVMQVAM* — *defugiam*] *haec erasa sunt in LS*, *at in*
L liquido agnosci possunt | *defugiam B'V²* | hoc — auctorita-
tem *om. B'V* || 22 *defugiam codd.* || 24 et *F*, *om. rell.* | *exultanti*
V¹, -tationis *B'SV²*